

Vätö huvud

- skötselplan för ett skogsområde på Vätö

Bildtext till omslaget

Lunglav, oxtungsvamp, stor aspticka och blåsippa är några av de arter som förekommer i det värdefulla skogsområdet på Vätö huvud. Foto Magnus Bergström.

Projektansvarig:	Magnus Bergström
Författare:	Isabelle Eriksson och Elisabeth Hedin
Fotografier:	Magnus Bergström
Publicering:	2011

Norrtälje kommun har tagit initiativ till projektet *Skötselplan för Vätö huvud*, som är ett av delprojekten i *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)* vilken genomförs under åren 2005 - 2013. Projektet har finansierats av Norrtälje kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård. Norrtälje Naturvårdsstiftelse har fått i uppdrag att genomföra projektet. Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

Rapporten ingår som nr 45 i serien *Naturvård i Norrtälje kommun*. Den kan beställas från Norrtälje kommun, Box 800, 761 28 NORRTÄLJE eller laddas ner från hemsidan www.norrtalje.se.

Rapporten bör citeras: Eriksson, I. & Hedin, E. 2011: Vätö huvud - skötselplan för ett skogsområde på Vätö. Naturvård i Norrtälje kommun nr 45.

Innehållsförteckning

Skötselplan för Vätö huvud.....	2
Uppgifter om området som berörs av skötselplanen.....	2
Sammanfattning av skötselbehov.....	3
 Del 1. Beskrivning av området.....	3
Översikt.....	3
Läge.....	3
Naturtyper.....	4
Funktionsindelning.....	4
Prioriterade bevarandevärden.....	4
Naturgeografi, geologi och topografi.....	4
Historisk och nuvarande markanvändning.....	5
Beskrivning av områdets bevarandevärden.....	6
Beskrivning av rödlistade och sällsynta arter.....	8
Friluftsliv och tillgänglighet.....	9
 Del 2. Plan för områdets skötsel.....	10
Naturreservatets syfte.....	10
Förslag till föreskrifter.....	10
Övergripande mål för naturreservatets skötsel.....	11
Generella riktlinjer och åtgärder.....	11
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder.....	12
Skötselområde 1 – Barrskog 24,8 ha.....	12
Skötselområde 2 – Lövskog 1,9 ha.....	13
Skötselområde 3 – Blandskog 19,4 ha.....	13
Skötselområde 4 – Hällmark 3,6 ha.....	14
Åtgärder för friluftslivet.....	15
Förvaltning.....	16
Prioritering av åtgärder.....	17
 Källförteckning.....	18
Bilagor.....	19

Skötselplan för Vätö huvud

Norrtälje kommun har tagit initiativ till projektet Skötselplan för Vätö huvud, som är ett av delprojekten i Lokala naturvårdssatsningen (LONA) vilken genomförs under åren 2005 - 2013. Projektet har finansierats av Norrtälje kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård. Norrtälje Naturvårdsstiftelse har fått i uppdrag att genomföra projektet. Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll. Ett första utkast till skötselplan gjordes av Micael Söderman. Skötselplanen utvecklades vidare av Isabelle Eriksson och Elisabeth Hedin.

Syftet är att ta fram förslag till skötselplan för Vätö huvud med förslag till föreskrifter vid ett eventuellt inrättande av kommunalt naturreservat. Skötselplanen skall redovisa lämplig skötsel för att bevara områdets växtliv och djurliv samt kulturvärden samtidigt som området ska kunna nyttjas för det rörliga friluftslivet.

Skogsområdet vid Vätö huvud har mycket höga dokumenterade naturvärden. Det är även av stor betydelse för det lokala friluftslivet. I översiktsplanen för Norrtälje kommun som antogs av kommunfullmäktige den 26 april 2004 anges att förutsättningarna för att skydda skogsområdet vid Vätö huvud som kommunalt naturreservat skall utredas. I väntan på beslut om bildade av naturreservat bör endast naturvårdande skötsel bedrivas i området. Produktionsinriktat skogsbruk kommer att förstöra naturvärdena.

Skötselplanen är indelad i en del som beskriver området (del 1) och en del där en plan för de långsiktiga målen för skötsel och förvaltningen av området beskrivs (del 2). Naturvårdsverkets handbok för bildande och förvaltning av naturreservat (Naturvårdsverket 2003) har använts som mall vid utarbetandet av skötselplanen.

Uppgifter om området som berörs av skötselplanen

Områdesnamn	Vätö huvud
Län	Stockholm
Kommun	Norrtälje
Socken	Vätö
Areal	49,7 ha
Lägesbeskrivning	Vätö huvud utgör den norra udden på ön Vätö som ligger 1,8 mil ONO om Norrtälje.
Mittkoordinat	E: 1676842 N: 6641286
Fastighetskartans blad nr	11J 8f
Naturgeografisk region	Östersjökusten med skärgårdar
Fastighet och markägare	Dyvik 1: 277, Norrtälje kommun
Förvaltare	Skogssällskapet (2011)

Sammanfattning av skötselbehov

Skötseln av området är inriktad på att:

1. Bevara områdets bestånd av gamla skogar med stort inslag av löv.
2. Bevara gamla ekar.
3. Bevara områdets rödlistade och i övrigt sällsynt förekommande arter.

Del 1. Beskrivning av området

Översikt

Vätö huvud är benämningen på den norra udden på Vätö. Området tillsammans med andra delar av den omgivande marken sparades i samband med den exploatering som gjordes med fritidshusområden av norra Vätö på 1960- och 1970-talen. Området omfattar det centralt belägna Vätö huvud, Storholmen och en av öarna i ögruppen Öarna. Totalt består området av 49,7 ha land.

Det är variationsrikt och består av hällmarkstallskog, barrskog, lövskog och blandskog. Området gränsar i tre väderstreck mot havet. Lövinslaget är mycket stort. Det finns många gamla spärrgreniga aspar och ekar i området samt mycket lågor och död ved. I området finns rödlistade arter som aspfjädermossa, aspgelélav och lunglav. Markfloran är rik med arter som exempelvis blåsippa och myskmadra.

Större delen av områdets östra del är nyckelbiotop enligt Skogsstyrelsen.

Området gränsar till flera fritidshusområden och används som närströvsområde.

Läge

Vätö huvud utgörs av den norra udden på ön Vätö och ligger 1,8 mil ostenordost om Norrtälje stad, vid Björköfjärden.

Naturtyper

Områdets areal kan indelas i naturtyper (tabell 1) enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, den skogliga beståndskartan samt flygbildstolkning.

Tabell 1. Naturtyper i området

Naturtyp	Areal (ha)
Barrskog	24,8
Lövskog	1,9
Blandskog	19,4
Hällmarker	3,6
Totalt antal hektar	49,7

Funktionsindelning

Av området bedöms totalt 21,5 ha som värdekärna eftersom det är klassat som nyckelbiotop (lövrik barrnaturskog) av Skogsstyrelsen. Därutöver klassas 8,6 ha som ”naturvård orört” eller ”naturvård skötsel” enligt gällande skogsbruksplan. Resterande del om 19,6 ha består till stor del av yngre skog och bedöms som utvecklingsmark mot högre naturvärden.

Prioriterade bevarandevärden

1. Gammal lövrik barrdominerad naturskog med inslag av gamla grova lövträd, främst asp och ek.
2. Hassellund med gammal hassel och inslag av gamla lövträd, främst ask och ek.
3. Sumpskog. Klibbalskog med inslag av bland annat ask.

Naturgeografi, geologi och topografi

Vätö huvud ligger i den naturgeografiska regionen 25, Östersjökusten med skärgårdar.

Berggrunden i området är sur till intermediär och består till största delen av urgraniter. Den dominerande jordarten i området är sandig morän men i stora delar av området är jordtäcket tunt och berggrunden går i dagen. Övriga jordarter som går att finna är ett mindre område med glacial lera i norr och i söder.

Topografin i området är varierande med en kuperad terräng med de högsta punkterna strax över 25 m. I den södra delen av området går berg i dagen på många platser och hällmarkspartierna i öst har bidragit till karaktären i området.

Historisk och nuvarande markanvändning

Det finns relativt gott om historiska kartor över området varav den äldsta är från 1707 (figur 1). Den kartan visar att det längs strandkanten fanns mindre slätterängar samt att ett större del av området västra del utgjordes av slätteräng. Storholmen var då en ö avskilt med ett smalt sund. I övrigt användes marken troligtvis som utmark för bete. På kartan finns angivet ”Hela denne tracten är med ung gran och tall samt alle handa löf skoug bewäxter”.

Figur 1. Äldsta kartan på Vätö huvud är från 1707.

Kartan från 1765 visar att markanvändningen inte förändrats mycket sedan 1707. Slätterängarna i områdets västra och östra delar var fortfarande i bruk men nya ängar hade tagits i bruk i området nordöstra del. År 1861 återstår enbart delar av de tidigare brukade slätterängarna. I områdets sydöstra del har kontinuiteten i ängsbruket varit som längst men på Häradsekonomiska kartan från 1091-06 har ängen omvandlats till åker som idag inte längre brukas. Övriga delar av området bestod då av gles lövskog vilken troligen betades.

Figur 2. Flygfotografi från 1952 på den ekonomiska kartan.

Enligt den Ekonomiska kartan från 1952 (figur 2) bestod området av barr- och lövskog som troligen inte längre betades. I samband med exploateringen av norra Vätö på 1960- och 1970-talen sparades detta område och i vissa delar står skogen kvar än idag. I andra delar, främst de östra, har man bedrivit skogsbruk och där finns idag en yngre skog som är cirka 25 år gammal. Den långa skogliga kontinuiteten i stora delar av området har gjort att det till stor del består av en lövrik barrdominerad naturskog med inslag av många gamla spärrgreniga träd samt många lågor och mycket död ved. Området har därför höga biologiska bevarandevärden som är beroende av att den långa skogliga kontinuiteten bevaras.

Beskrivning av områdets bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

De höga biologiska naturvärdena i Vätö huvud är främst knutna till den lövrika barrdominerade naturskogen med inslag av många gamla spärrgreniga aspar, lönnar och ekar samt många lågor och mycket död ved. Skogen har till stora delar fått utvecklas fritt och har därför fått en hel del naturskogs kvaliteter som skiktning i ålder och allmän förekomst av död ved. 43 % av området är enligt Skogsstyrelsen klassificerat som nyckelbiotop. Området är variationsrikt och består av hållmarkstallskog, barrskog och lövskog. Det gränsar i tre väderstreck mot havet. I området finns rödlistade arter som oxtungsvamp, stor aspticka, kötticka, aspfjädermossa, aspgelélav, lunglav, småflikig brosklav, ädellav och västlig njurlav. Markfloran är rik med myskmadra. Underviol, sårläka, tandrot, lundsmörblomma och lundskäfting. Lind (NT) förekommer i skogsbestånden. Holmsundet har av Fiskeriverket utpekats som viktig leklokal för gädda och abborre.

Tabell 2. Lista över rödlistade arter, signalarter eller andra intressanta arter. VU = sårbar, och NT = nära hotad enligt ArtDatabankens rödlista, S = signalart enligt Skogsstyrelsen.

Svampar	Mossor	Lavar	Kärlväxter
Oxtungssvamp (NT) (S) <i>Fistulina hepatica</i>	Aspfjädermossa (NT) (S) <i>Neckera pennata</i>	Ädellav (VU) <i>Megalania grossa</i>	Lind (NT) (S) <i>Tilia cordata</i>
Stor aspticka (NT) (S) <i>Phellinus populicola</i>		Aspgelélav (NT) (S) <i>Collema subnigrescens</i>	Blåsippa (S) <i>Hepatica nobilis</i>
Kötticka (NT) (S) <i>Leptoporus mollis</i>		Småflikig brosklav (NT) <i>Ramalina sinensis</i>	Myskmadra (S) <i>Galium odoratum</i>
Hasselticka (S) <i>Dichomitus campestris</i>		Lunglav (NT) (S) <i>Lobaria pulmonaria</i>	Vårärt(S) <i>Lathyrus vernus</i>
Barkticka (S) <i>Oxyporus corticola</i>		Västlig njurlav (NT) (S) <i>Nephroma laevigatum</i>	Underviol (S) <i>Viola mirabilis</i>
		Korallblylav (S) <i>Parmeliella triptophylla</i>	Sårläka (S) <i>Sanicula europea</i>
		Bårdlav (S) <i>Nephroma parile</i>	Tandrot (S) <i>Cardamine bulbifera</i>
		Mjölög klotterlav <i>Opegrapha sorediifera</i>	Älväxing <i>Sesleria caerulea</i>
			Hårstarr <i>Carex capillaris</i>
			Näbbstarr <i>Carex lepidocarpa</i>
			Ängsnycklar <i>Dactylorhiza incarnata</i>
			Lundsmörblomma <i>Ranunculus cassubicus</i>
			Lundskäfting <i>Brachypodium sylvaticum</i>

Geovetenskapliga bevarandevärden

Områdets geologi består av berggrund, jordarter och ytformer som är vanliga i området och har därför inga särskilda geovetenskapliga bevarandevärden.

Kulturhistoriska bevarandevärden

På västra delen av Storholmen finns en fornlämning i form av en bronsåldersgrav. Graven är belägen på ett krön av en mindre bergsrygg och består av ett oregelbundet runt röse med en diameter om 6 meter och en höjd av 0,6 meter. Stenarna som är runda och i enstaka fall något vasskantade är 0,15 - 0,5 meter stora. I västra delen finns en grop som är cirka 1,5 meter i diameter och 0,4 meter djup. I gropen sydöstra del finns en kantställd sten som är 0,5 meter hög, 0,7 meter lång och 0,3 meter bred. En del sten tros var utkastad från röset. Graven är idag beväxt med en mindre björk samt ett björkbuskage (Riksantikvarieämbetet 2010).

I närområdet finns det även förekomst av andra värdefulla fornlämningar vilket bidrar till att området har ett kulturhistoriskt bevarandevärde. I sundet mellan Vätö huvuds norra spets och Öarna finns två vrak. Det ena är välbevarat 30 m långt och 8 m brett. Det andra har bara uppstickande spant. Enligt uppgift har det tidigare funnits flera vrak i detta sund (Riksantikvarieämbetet 2010).

Intressen för friluftslivet

Området ligger i närheten av ett fritidshusområde och används idag som närströvområde. Det går en stig från fritidshusområdet Vätö huvud till den nordliga spetsen av området. Det är av stort intresse att bevara området då stora delar av norra Vätö består av tomtmark som allmänheten inte har tillgång till.

Beskrivning av rödlistade och sällsynta arter

Många av de signal- och rödlistade arter som hittats i området är knutna till äldre träd och missgynnas av modernt skogsbruk. Ett flertal arter är även knutna till mer öppna lövskogar eller lövinblandade skogar. Ingen av de funna rödlistade arterna tillhör en högre kategori av rödlistning utan är bedömda som nära hotade (NT). De rödlistade arterna bedöms dock ha minskande populationer i framtiden och bör därför skyddas (Gärdenfors 2010).

Stor aspticka *Phellinus populicola* (NT) växer på stammar av levande och döende ofta grova aspar i löv- och blandskog. Den indikerar skyddsvärda biotoper med ett stort inslag av asp. I dag finns omkring 800 kända aktuella lokaler i landet, varav ca 100 i Norrtälje kommun. Det är en välkänd art, eftersökt bland annat genom nyckelbiotopinventeringen. Data från Riksskogstaxeringen visar stabil tillgång på asp 20 år bakåt i tiden. Det finns dock en prognostiserad framtida minskning med mer än 15 procent under de kommande 20 åren på grund av utebliven aspföryngring orsakad av stora klövviltstammar. I Europa är arten spridd i det nordliga och kontinentala området men finns inte i väst eller syd. Sannolikt är utbredningsbilden dåligt känd på grund av förväxling med eldtickans många former. Arten är rödlistad i Finland och Polen. Det stora hotet mot arten är slutavverknings- och gallringsåtgärder i löv- och blandskogsbestånd som innebär att tillgången på grov asp minskar. Det är viktigt att äldre aspar och aspbestånd sparas. För att gynna arten på sikt bör aspinslagen i t.ex. bergbranter, raviner, skogsbryn och kring äldre odlingsmarker generellt sparas i större utsträckning än vad som görs idag.

Kötticka *Leptoporus mollis* (NT) förekommer på klen och grövre död ved av framför allt gran i äldre fuktigare skogar med naturskogskaraktär. Arten är fortfarande en förhållandevis vanlig art i äldre gran-skog i mellersta och norra Sverige men förekommer sällan i yngre - medelålders produktions-skogar. Det finns ca 40 kända lokaler i Norrtälje kommun.

Oxtungsvamp *Fistulina hepatica* (NT) växer på stambaser, stubbar och rötter av gamla levande ekar. Sällsynt även funnen på döda ekar. Den förekommer i lövskogar, hagmarker eller parker och signalerar ofta höga naturvärden. Arten är sällsynt eller tämligen sällsynt men kan lokalt vara något vanligare. Den uppträder i Sverige inom hela ekens naturliga utbredningsområde. Omkring 1 000 aktuella lokaler är kända i landet (2005) varav ca 50 i Norrtälje kommun. Oxtungsvampen är en välkänd och lätt igenkänd art. Total population i landet bedöms ha minskat med över 15 procent över de senaste 20 åren på grund av att ekar avverkats, skuggats ihjäl eller dött (ekdöden). Minskningen bedöms pågå fortlöpande. I övriga Nordeuropa är arten känd från Danmark, Norge, Finland (rödlistad i de bägge senare länderna), Estland, Lettland och Litauen. Den är även rödlistad i Polen.

Aspfjädermossa *Neckera pennata* (NT) finns sällsynt från södra Småland upp till Ångermanland med tyngdpunkten i östra Sverige. Antalet nutida kända lokaler är omkring 110 varav cirka 90 har upptäckts efter 1990. De nya fynden är sannolikt inte nyetableringar utan tidigare oupptäckta växtplatser. Av Upplands 60 nutida fynd är ca 40 gjorda i Norrtälje kommun, vilket gör att Norrtälje kommun har ett särskilt ansvar för arten. Uppland är artens huvudutbredningsområde. Aspfjädermossa är strikt bunden till gamla ofta grandominerade skogar med stort inslag av asp eller ädellövträd. Den trivs bäst i flerskiktade trädbestånd med hög luftfuktighet. Arten är känslig mot avverkning.

Aspgelélav *Collema subnigrescens* (NT) finns på mer än 1 000 kända lokaler från Mellansverige och upp till de norra kustlandskapen. Det finns ca 110 kända lokaler i Norrtälje kommun. Arten växer praktiskt taget enbart på aspstammar i skog med hög luftfuktighet. Den kan även växa uppe i trädkronorna.

Artens population bedöms ha minskat med minst 25 procent de senaste 50 åren och minskningen bedöms till ytterligare åtminstone 25 procent de kommande 50 åren. I övrigt är aspgelélaven känd från Norge och Finland (rödlistad) samt från flera andra europeiska länder, speciellt längs Atlantkusten.

Lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT) förekommer från Skåne upp till nordligaste Sverige men är ovanlig över större delar av landet. Det finns ca 230 kända lokaler i Norrtälje kommun. Huvuddelen av lokalerna finns i de nederbördsrika delarna i västra och sydvästra Sverige samt i Norrlands kust- och inland. Lokalt kan lunglaven vara mycket riklig men den förekommer nästan enbart i gamla och ej slutavverkade skogar. Arten växer på gamla lövträd eller på klippor i gamla skogar och kräver, åtminstone periodvis, hög luftfuktighet. Arten har i Sydsverige minskat genom en kombination av luftföroreningar och skogsbruk och i norra Sverige genom avverkningar. Artens population bedöms ha minskat med minst 25 procent under samma tidsperiod (3 generationer för arten) och minskningen bedöms till ytterligare åtminstone 15 procent de kommande 50 åren. I äldre litteratur betecknas ofta arten som vanligt förekommande. Idag är dock lunglaven sparsam i landskapet och minskningen har sannolikt varit mycket stor under den senaste 100-årsperioden. Den är mycket sällsynt i Danmark, men betydligt vanligare i Norge och i delar av Finland. Mycket tyder på att lunglaven håller på att minska mycket starkt eller försvinna från delar av Europa.

Småflikig brosklav *Ramalina sinensis* (NT) växer framförallt på äldre lövträd, speciellt aspar, i luckig granskog och lövbrännor. Arten är ljusälskande och hittas därför högt uppe i trädkronorna. Det främsta hotet mot den småflikiga brosklaven är att öppna skogar sluter sig och att lövbrännor inte nyskapas. Arten är betraktad som utdöd i regionen enligt rödlistan 2010 men enstaka exemplar kan fortfarande förekomma.

Ädellav *Megalania grossa* (NT) växer på ädellövträd och asp i öppna skogs- och jordbruksmarker med hög luftfuktighet. Arten är sällsynt men förekommer lokalt rikligt i västra Sverige och på Gotland. Det största hotet mot ädellaven är igenväxning, dikning och avverkning av lämpliga värdträd. Den har bara påträffats enstaka gånger i kommunen.

Västlig njurlav *Nephroma laevigatum* (NT) växer på bark, mossiga lövträdstammar eller klippor i områden med hög luftfuktighet. Arten förekommer främst på lövträd och den mest typiska miljön är halvöppen blandskog i bergsbranter med gran och senvuxna aspar. Det främsta hotet mot den västliga njurlaven är avverkning av de träden på vilka den förekommer. Nyetablering och spridning av arten försvåras av att aspar ofta avverkas i blandskogar i samband med gallring. Det finns ca 15 kända lokaler i Norrtälje kommun.

Friluftsliv och tillgänglighet

Vätö huvud ligger 1,8 mil ostnordost om Norrtälje centrum. Öarna i områdets norra del nås enbart med båt medan de södra delarna som gränsar mot ett fritidshusområde nås via fot. Närmaste busshållplatsen är Marsbacken. Det råder förbud för obehöriga att köra bil fram till området.

Området är ett uppskattat närströvområde för boende på Vätö men det finns inga vägar eller friluftsanläggningar i området. Det finns dock mindre stigar som går igenom den västra delen av området samt stigar som går längs med vattnet i den östra delen. Insatser behövs för att märka ut vandringsstigar och för att förbättra framkomligheten. Det kan även aktuellt att bygga broar/spänger över fuktiga partier samt att eventuellt uppföra en eller flera bänkar vid lämpliga rastplatser.

Del 2. Plan för områdets skötsel

Naturreservatets syfte

Syftet med ett framtida naturresept är att bevara den biologiska mångfalden och att vårda och bevara den värdefulla naturmiljön i området samt att tillgodose friluftslivets behov av områden. Den långa skogliga kontinuiteten har gjort att området till stor del består av en lövrik barrdominerad naturskog med inslag av många gamla spärrgreniga aspar och ekar samt många lågor och mycket död ved. Området har därför höga biologiska bevarandevärden som är beroende av att den långa skogliga kontinuiteten bevaras. De rödlistade arter som är knutna till naturtyperna i området ska ges goda förutsättningar för att leva kvar och reproducera sig i området.

Förslag till föreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över fastighet:

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att

1. avverka eller skada träd och buskar eller utföra annan skoglig åtgärd,
2. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
3. gräva, spränga, schakta, dika, dikesrensa, utfylla, tippa eller utföra annan mekanisk markbearbetning,
4. bedriva jakt,
5. framföra motorfordon
6. anlägga väg eller anordna upplag,
7. uppföra byggnad, mast, torn eller annan anläggning,
8. dra fram mark- eller luftledning,
9. kalka, använda kemiska bekämpningsmedel eller gödselmedel,
10. införa för området främmande djur- eller växtarter,
11. utan kommunens tillstånd anlägga stig.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för åtgärder som är nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i skötselplanen.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång:

Markägare, arrendator och annan innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. utmärkning av reservatets gränser samt uppsättning av informationsskyltar och övriga upplysnings skyltar om reservatet,
2. naturvårdande skötselåtgärder för att gynna särskilt skyddsvärd (hotad) växt- eller djurart enligt bifogad skötselplan. Eventuellt avverkat virke vid sådan åtgärd får tillgodogöras av förvaltaren för användning vid skötsel av naturresept,
3. undersökningar av växt- och djurlivet i reservatet.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att

1. borra, hacka, spränga, rista, gräva, måla eller på något sätt skada berg, jord eller sten
2. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar,
3. gräva upp växter som ris och örter, eller ta bort mossor, lavar eller vedlevande svampar (plockning)

av marklevande svampar, blommor och bär är tillåten),

4. framföra motordrivet fordon i terrängen på såväl snötäckt mark som barmark.

Övergripande mål för naturreservatets skötsel

Huvudmålen med skötsel är:

- Att områdets höga naturvärden ska förstärkas och bevaras
- Bevara den långa skogliga kontinuiteten av gammal lövrik barrskog med inslag av äldre lövträd och ädellövträd
- Den yngre skogen ska även den ges möjlighet att på sikt utveckla naturskogsstrukturer som åldersskiktning, äldre lövträd och gott om död ved.
- Skyddsvärda och hänsynskrävande arter som t ex aspfjädermossa, aspgelélav och lunglav vilka är knutna till denna livsmiljö ska ges goda förutsättningar för att leva kvar och reproducera sig i området.
- Att området ska göras mer lättillgängligt för allmänheten där de naturgivande förutsättningarna är styrande.

Generella riktlinjer och åtgärder

- Träd- och buskvegetationen i området ska i huvudsak lämnas för fri utveckling. Avverkning, gallring och röjning får endast utföras i syfte att höja naturvärdena, undvika fara eller av andra tvingande orsaker.
- Döda eller omkullfallna träd ska lämnas utan åtgärd om de inte utgör något hinder. I de fall de hindrar framkomligheten ska de flyttas eller sågas av så att hindrande stamdel kan flyttas från stigen
- Friställa värdefulla träd och trädgrupper genom ringbarkning eller genom att fälla träd som lämnas kvar som död ved.
- I lövskogsdominerande områden ska naturvårdande skötsel tillämpas för att främja lövskogens utbredning. Insatserna ska främst inriktas på att gallra bort gran, främja föryngring samt att skapa evighetsträd.
- Åtgärder som kräver tunga fordon ska utföras under årets torra månader eller på tjälad mark. Alla transporter ska ske på ett sådant sätt att skador på mark och vegetation minimeras. Om stora markskador uppstår ska dessa åtgärdas.
- Nyskapande av död ved ska ske i områden där tillgången är liten.
- Röjning kring fornlämningar för att undvika att dessa förstörs
- Åtgärder för att gynna friluftslivet ska utföras, exempelvis röjning och märkning av stigar
- Områdets hydrologi får inte påverkas för att förbättra framkomligheten för gående och ridande, i de fall det är aktuellt bör det istället byggas broar/spänger över blöta partier.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreservatet är uppdelat i fyra skötselområden. Dessa områden är:

1. Barrskog.
2. Lövskog.
3. Blandskog.
4. Hällmark.

Nedan följer en detaljerad beskrivning av de olika skötselområdena samt bevarandemål, gynnsamt tillstånd och skötselåtgärder. Karta över skötselområdena redovisas i bilaga 1.

Skötselområde 1 – Barrskog 24,8 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av tre delområden med egna delområden som är utspridda över hela Vätö huvud. Ett delområde utgörs av den största ön i ögruppen Öarna vilken utgörs av 100-årig barrskog. På Storholmen finns på nordöstra udden en 85 årig blandskog med ca 30 % inslag av lövträd. På övriga delar av Storholmen dominerar 85 – 120 årig barrskog. I väster finns ett klubbkärre med sockelbildning. På två ekar finns mjölig klotterlav och på en omkullblåst asp finns småflikig brosklav. På själva Vätö huvud finns ett stort delområde på den östra sidan som består av 20 – 30 årig barrskog med relativt stort inslag av lövträd. Ungskogen är ett resultat av den avverkning som tyvärr genomfördes av Mellanskog i början av 1990-talet. I norra delen finns en mindre kalkfuktäng med älväxing, hår-, slank- och näbbstarr. Mot stranden i nordost finns en liten havsstrandäng med förekomst av ängsnycklar.

Bevarandemål

Området har höga biologiska värden i form av barr- och blandskogar med förekomst av rödlistade arter. Målet ska vara att bevara områdets barr- och blandskogar med ett stort inslag av lövträd bl a ek. Död ved i form av lågor, högstubbar och torrakor ska bevaras.

Gynnsamt tillstånd

I detta skötselområde råder gynnsamt tillstånd när

- Arealen äldre barrskog uppgår till 24,8 ha.
- Det förekommer ett visst lövinslag.
- Död ved i olika former förekommer i hela skötselområdet.
- Fuktlövbården mot vattnet tillåts breda ut sig
- Rödlistade arter som är kända från området finns kvar med en stabil eller ökande förekomst.

Skötselåtgärder

Området ska i princip lämnas för fri utveckling. Likåldriga unga och medelåldriga barrbestånd kan luckhuggas alternativt ringbarkas för att öka trädslagsblandningen och främja föryngring. Avverkade träd ska lämnas kvar för att öka andelen död ved. Död ved ska nyskapas i unga och likåldriga bestånd. Avverkning av trängande träd ska ske i anslutning till grova ädellövträd

Skötselområde 2 – Lövskog 1,9 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av fyra mindre delområden där lövskog dominerar med 90 % av virkesförrådet. Bestånden är 50 – 60 år gamla. De två västra delområdena är belägna på Storholmen och består av en långsmal klibbalstrandskog

Bevarandemål

Målet är att områdenas lövskogsdominans skall bevara. Mängden död ved, torrakor och högstubbar skall öka.

Gynnsamt tillstånd

I detta skötselområde råder gynnsamt tillstånd när

- Arealen lövdominerad skog uppgår till 1,9 ha.
- Skogen består av lövträd till minst 80 %.
- Död ved i olika former förekommer i hela skötselområdet.

Skötselåtgärder

Om barrträden tenderar till att öka ska de avverkas för att bibehålla lövdominansen.

Skötselområde 3 – Blandskog 19,4 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av ett stort centralt beläget delområde och ett mindre delområde i sydöstra delen. Det stora delområdet domineras av 95 – 105-åriga bestånd där gran utgör ca 50 % av virkesförrådet. Lövinslaget uppgår till ca 40 % och består av asp, ek, ask, lönn och lind. På många av ekarna och lönnarna växer lunglav. På asparna finns både aspfjädermossa och aspgelélav. På lönn växer ädellav och korallblylav. Området är klassad som nyckelbiotop. I väster mot Holmsundet finns rena lundbestånd med tandrot, sårläka, myskmadra, underviol, lundsmörblomma och lundskafting. På några grånågor växer kötticka. Skogsällskapet, som är Norrtälje kommuns förvaltare av Vätö huvud, planerade att slutavverka det värdefulla området ca år 2005 trots att det var en nyckelbiotop och lämnade in en anmälan om slutavverkning till Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen och Norrtälje kommun sade nej till att avverka området.

Bevarandemål

Målet är att områdets blandskog skall bevaras. Äldre ekar och andra lövträd skall vara livskraftiga, särskilt sådana med rödlistade lavar. Mängden död ved, torrakor och högstubbar skall tillåtas öka.

Gynnsamt tillstånd

I detta skötselområde råder gynnsamt tillstånd när

- Arelen äldre blandskog uppgår till 19,4 ha.
- Skogen består av lövskog till minst 40 %.
- Träd i varierande ålder förekommer
- Död ved i olika former förekommer i hela skötselområdet.
- Gamla ekar och andra lövträd växer utan konkurrens från andra träd.
- Rödlistade arter som är kända från området finns kvar med en stabil eller ökande förekomst.

Skötselåtgärder

Avverkning och röjning av träd och buskar som står och tränger ekar och andra lövträd. Om barrskogen tenderar till att öka ska delar av den avverkas för att bibehålla lövdominansen.

Skötselområde 4 – Hällmark 3,6 ha

Beskrivning

Skötselområdet består av fem mindre delområden med hällmarker glest bevuxna med tallar. I ett av delområdena finns en asp med stor aspticka. Områdena ingår i samma nyckelbiotop som område 3.

Bevarandemål

Målet är att hällmarkerna med glest stående tallar skall bevaras. Mängden död ved, torrakor och högstubbar skall öka.

Gynnsamt tillstånd

I detta skötselområde råder gynnsamt tillstånd när

- Gamla tallar förekommer
- Död ved i olika former förekommer i hela skötselområdet.

Skötselåtgärder

Inga åtgärder är aktuella.

Åtgärder för friluftslivet

För att höja områdets upplevelse- och naturvärden krävs det en aktiv skötsel. Vätö huvud utgör ett viktigt strövområde, främst för de boende i fritidshusområdet men även för allmänheten. Skötseln vad gäller information och friluftsliv ska anpassas efter de naturgivna förutsättningarna. Om förslitningsskador uppkommer till följd av besök i området ska dessa förebyggas på lämpligt sätt. Följande mål och skötselåtgärder ska ligga till grund för framställningen av information och fortlöpande skötsel av området.

Mål

Vätö huvud ska vara tillgängligt för allmänheten enligt allemansrättens principer med de begränsningar som följer av reservatsföreskrifterna. Informationsskyltar ska finnas bl.a. vid stigen från hamnen i Långnäs vik i områdets östra del, vid ena stigen på Storholmen samt någonstans på ön Öarna.

Tillgänglighet, anordningar för besökare

Vätö huvud ligger i anslutning till ett fritidshusområde och kan enklast nås av besökande till fots eller via båt (norra delen). Området går även att med buss från hållplatsen Marsbacken eller med bil från Vätövägen. Det saknas dock parkeringsplatser i anslutning till området. I området finns det flera stigar som är kraftigt igenväxta och saknar märkning. Stigarna är i stort behov av underhållning och märkning. Det finns även förslag att upprätta rastplatser med bänkar på lämpliga platser efter stigarna för att förbättra för besökarna.

Parkering

Lämplig parkering för besökare saknas.

Information

I anslutning till de stigar som leder in i områdets tre delar ska det finnas informationsskyltar, som framställs enligt Naturvårdsverkets riktlinjer, med information om naturreservatet och dess bestämmelser. Vid intressanta platser kan det även finnas informationsskyltar som ger möjlighet till fördjupning ute i naturen, t.ex. om områdets geologi, spår från tidigare markanvändning eller om abborrens och gäddans lekplats i Holmsundet. Vid större skötselåtgärder kan det även vara aktuellt att sätta upp tillfälliga informationsskyltar för att informera om vilken typ av skötsel som genomförs och i vilket syfte.

Reservatets gräns

Reservatets gränser ska märkas ut av reservatsförvaltaren enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

Jakt

Om jakt ska vara tillåtet i reservatet skall föreskrifter kompletteras med regler för siktgator, jakttorn, uttransport av fällda djur m. m..

Förvaltning

Förvaltare

Norrtälje kommun förvaltar området och har därmed det övergripande ansvaret för området och att områdets syfte uppnås. Norrtälje kommun ansvarar även för finansieringen av bl.a. gränsmarkering, skyltning, åtgärder, tillsyn samt dokumentation

Övervakning och tillsyn

Tillsyn i området skall utföras av Norrtälje kommun eller av kommunen anlitad tillsynsman. An-teckningar om tillsyn och eventuella åtgärder skall göras av den som av kommunen anlitas för tillsyn och/eller åtgärder.

Dokumentation och uppföljning

Det har utförts flera dokumenterade inventeringar i området. Norrtälje kommun genomförde en inven-tering 1992. Nyckelbiotopsinventeringen genomfördes 1994 och 2001. Utöver inventeringar finns det observationer rapporterade på Artportalen.

Uppföljande inventeringar av tidigare inventerade organismgrupper skulle vara värdefulla för att do-kumentera och fånga upp eventuella förändringar i artförekomster vilket senare kan ge indikation på effekterna av skötselåtgärder.

Utförda skötselåtgärder ska dokumenteras. I dokumentationen ska det bl.a. anges tidpunkt för åtgär-derna, plats, omfattning, kostnad och utförare. Dokumentationen förvaras av Norrtälje kommun och kan bland annat ligga till grund för revidering av skötselplanen.

Uppföljning av genomförda skötselåtgärder

Norrtälje kommun ansvarar för dokumentation och uppföljning av genomförda skötselåtgärder. En uppföljning av förändringar i skogstillståndet och naturvärdena till följd av skötselåtgärdena och na-turliga förändringar bör göras om 10 år för att då bedöma behovet av en revidering av skötselplanen.

Uppföljning av bevarandemål

Norrtälje kommun ansvarar för att en uppföljning genomförs varje år för:

- Gräsmarkeringar och vägvisning
- Informationstavlor
- Vandringsstigar

Norrtälje kommun ansvarar för att en uppföljning av bevarandemål genomförs vart 10:e år för:

- Utbredning av rödlistade arter
- Utvecklingen av de frihuggna ädellövträden

Norrtälje kommun kan efter skötselplanens fastställande komplettera med parametrar för att följa upp och utvärdera uppsatta bevarandemål.

Prioritering av åtgärder

Tabell 3. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder.

Skötselåtgärder m.m.	Tidpunkt	Plats	Prioritering
Markering och underhåll av reservatets gränser	Initialt och därefter vid behov.	Reservatets gränser	1
Markering och underhållning av stigar	Initialt och därefter vid behov.	Hela reservatet	1
Ta fram och sätta upp vägvisning	Initialt	Utanför reservatet	1
Framställa, sätta upp och underhålla informations-skyltar	Initialt	Vid naturliga passager in till reservatet.	1
Gallring/ringbarkning a för att friställa grova ädellövträd		1:1	2
Nyskapande av död ved			2
Uppföljning av typiska arter	Vart 10:e år	I hela reservatet	2
Uppföljning av naturtyper	Vart 20:e år	I hela reservatet	2
Uppföljning av lövföryngring	Vart 10:e år	I hela reservatet	3
Uppföljning av skogens skiktning	Vart 10:e år	I hela reservatet	3
Uppföljning av död ved	Vart 20:e år	I hela reservatet	3

Källförteckning

Bergström, M. & Nordin, M. 1992, Naturinventering av den kommunägda skogsmarken. Norrtälje kommun.

Gärdenfors, U. (ed) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010 – The Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala..

Lantmäteriet, Häradsekonomiska kartan. kartlagd åren 1901-1906 (J112-85-8).

Lantmäteriet. Ekonomiska kartan från 1952 (J133-11I5i65 J8f54).

Lantmäteriet. Historiska kartor.

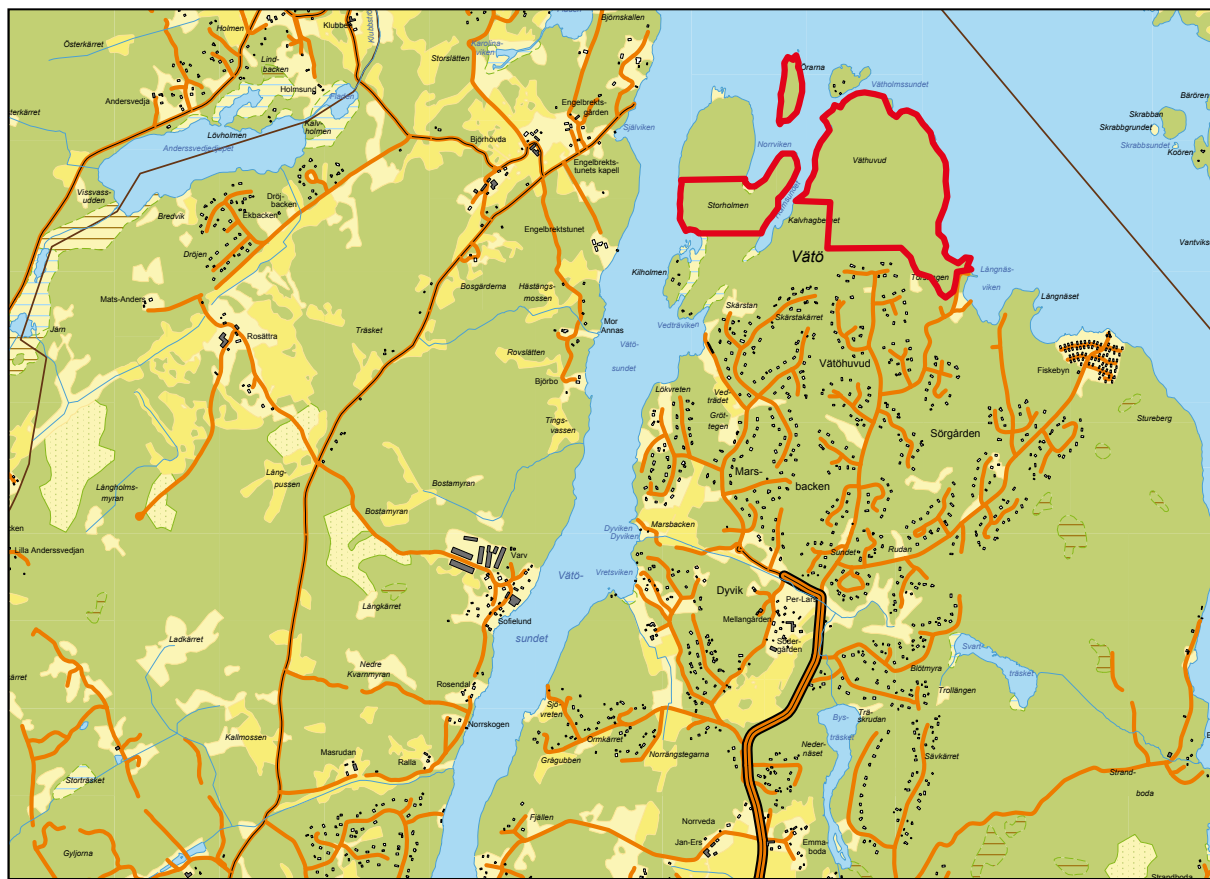
Naturvårdsverket. 2003: Bildande och förvaltning av naturreservat. Handbok.

Skogsstyrelsen. Utdrag ur nyckelbiotopsinventeringen.

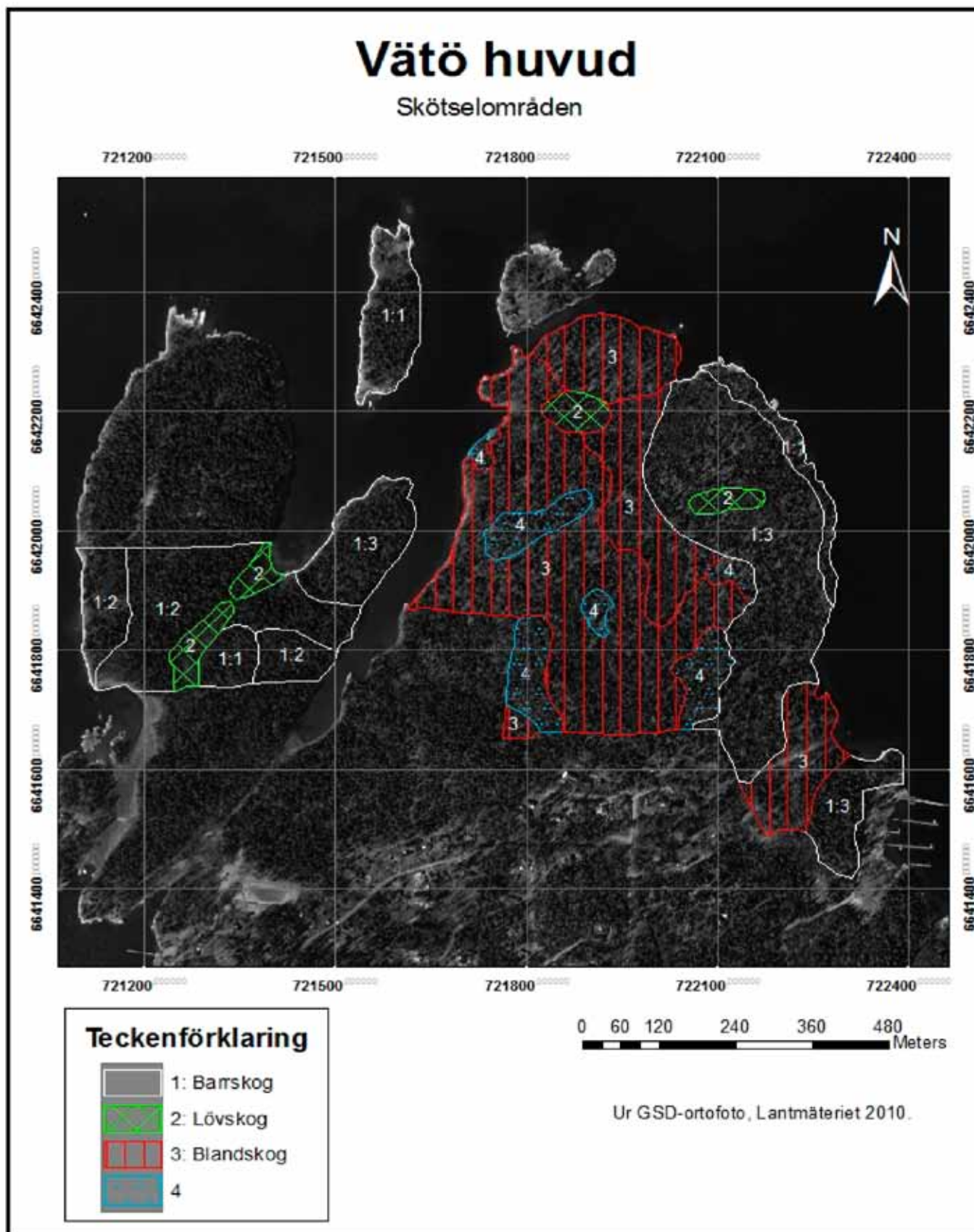
Sveriges Geologiska undersökning. Berggrundskartan Ur GSD-Översiktskartan. MS2009/08799. Id-nr: LDny0TmlU3.

Sveriges Geologiska undersökning. Jordartskartan Ur GSD-Översiktskartan. MS2009/08799. Id-nr: vcpW66Gzan.

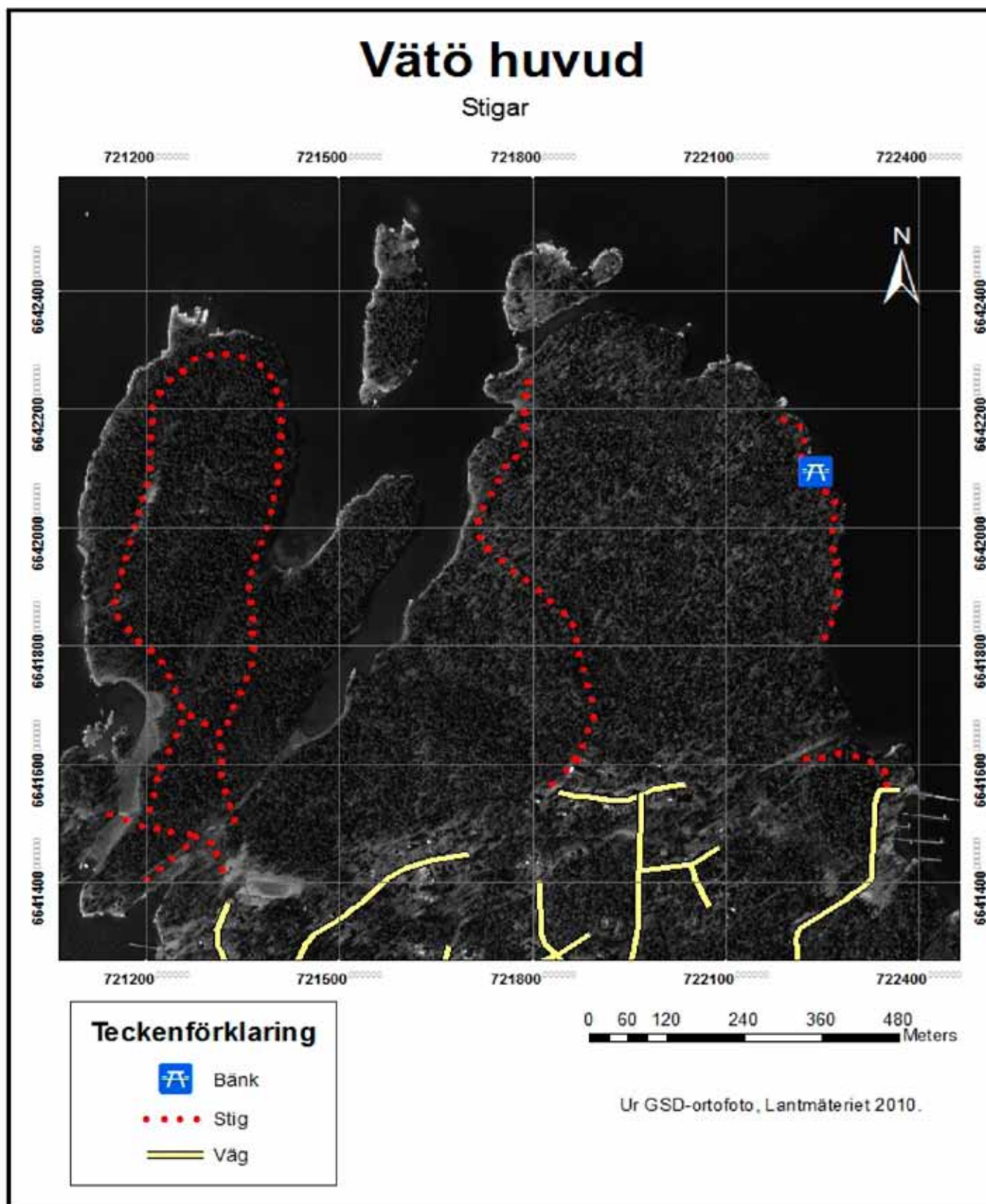
Bilaga 1 Översiktskarta

Bilaga 2 Karta över skötselområden

Bilaga 3 Karta över stigar

Naturvård i Norrtälje kommun är en serie rapporter som började ges ut 1990 med syfte att berätta om intressanta och värdefulla naturområden eller vårt miljöarbete. Rapporterna kan beställas från Kommunstyrelsekontoret, Norrtälje kommun, Box 800, 761 28 NORRTÄLJE, tel nr 0176 - 710 00 eller på hemsidan www.norrtalje.se.

Följande rapporter har hittills utkommit:

1. Erken-området - naturinventering och förslag till skyddsåtgärder
2. Broströmmen - en naturinventering från Erken till Norrtäljeviken
3. Tranviks naturreservat - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
4. Rimsjöskogen - naturinventering av ett urskogsartat område
5. Långsjön/Karlsdalsmossen - naturinventering av ett skogs- och våtmarksområde
6. Extremrikkärr - botanisk inventering med förslag till skötselåtgärder
7. Skedviken - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
8. Penningbyån/Väsbysjön - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
9. Arslåjan - naturinventering av en kustnära barrskog
10. Storanden - naturinventering av ett skogs- och våtmarksområde
11. Mårdsjö-området - naturinventering och förslag till landskapsekologisk planering
12. Limmaren-området - naturvärdering och skötselförslag
13. Södra Bornan - botanisk inventering med förslag till skydds- och skötselåtgärder
14. Utålskedjan - naturinventering av riksobjektets landområden
15. Lidö - naturinventering med förslag till skydds- och skötselåtgärder
16. Östra Lermaren/Eknövikens - naturinventering av riksintressanta havsvikar
17. Aspdalssjö-området - inventering av naturskogar
18. Kundbysjön - restaurering av en våtmark
19. Odlingslandskapets förändring på Stommarö
20. Restaurering av sjöar och vattendrag - genom lokalt engagemang
21. Kustens strandområden - en kartläggning av naturvärden och exploatering
22. Åsarnas grundvatten - en kartering av grundvattentillgångar i Lohärads- och Röåsen
23. Häverö-Östernäs fritidshusområde - vård av kustnära, ört- och lövrika marker
24. Dammar och småvatten - hemvist för större vattensalamander och andra arter
25. Skärgårdens odlingslandskap - bevarande genom lokalt engagemang
26. Landlevande mollusker i kalkrika miljöer
27. Fältgentiana - en indikator på värdefulla naturbetesmarker
28. Färsna gård - förslag till naturskola
29. Inventering av lavar, mossor och svampar
30. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - geodiversitet i Söderarms skärgård
31. Ängssvampar - inventering av några slåtterängar och naturbetesmarker
32. Skärgårdens odlingslandskap - vad hände med det lokala engagemanget?
33. Odlingslandskapet i Roslagen - rapport från konferensen 4 - 5 oktober 2006
34. Heden och Mönäsviken på Svartlöga - skötselplaner
35. Aktionsplan för biologisk mångfald - uppföljning 1997 - 2007
36. Fjärilar i Norrtälje kommun - inventering 2007 - 2008
37. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - marinbiologisk inventering i Söderarms skärgård
38. Bolsmossen - ett miljöarkiv för landskapsutveckling i Rimbotrakten
39. Viren-området - naturinventering
40. Små kustnära vattendrag - viktiga för vårlekande fiskar
41. Fasterna kommunskog - historisk landskapsstruktur och skydd av biologisk mångfald
42. Geodiversitet vid Färsna gård
43. Värdefulla naturbetesmarker i Norrtälje kommun
44. Svanberga - skötselplan för ett skogsområde vid Erken
45. Vätö huvud - skötselplan för ett skogsområde på Vätö
46. Näset - skötselplan för ett skogsområde i Rimbo
47. Bolsmossen - skötselplan för ett myr- och skogsområde vid Rimbo
48. Färsna - skötselplan för ett tätortsnära område vid Norrtälje
49. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - skötselplan för tre skärgårdsområden

NORRTÄLJE
KOMMUN

